

لزوم تعریف ساختار مستقل برای حوزه جوانان و خانواده

به گزارش روابط عمومی **بنیاد مردمی تحول اجتماعی** محمد عباسی، معاون وزیر و رئیس سازمان امور اجتماعی کشور در گفت‌وگو با ایکنابه تشریح دلایل شکل‌گیری سازمان امور اجتماعی، اقداماتی که این سازمان در راستای مقابله با آسیب‌های اجتماعی انجام داده و نیز علل و ریشه‌های آسیب‌های اجتماعی در کشور پرداخت که مشروح آن را در ادامه می‌خوانیم.

- چه ضرورتی موجب شکل‌گیری سازمان امور اجتماعی در کشور شد؟

در کنار افتخاراتی که ایران کسب کرده است، به دلایلی در صحنه اجتماعی آسیب‌هایی نیز شکل گرفت که تدریجاً جلوه پیدا کرد. یعنی هرچه از اوایل انقلاب و جنگ تحمیلی عبور کردیم، آسیب‌ها شدت بیشتری پیدا کرد و به نظام مسئله و یا دغدغه اجتماعی تبدیل شد.

در سال‌های ۹۳ و ۹۴ گزارش‌هایی محضر مقام معظم رهبری ارائه شد که حاکی از شکل‌گیری یکسری آسیب‌ها در جامعه بود. ایشان دغدغه زیادی در این خصوص داشتند و جلسات متعددی با مسئولان نظام برگزار و وقت زیادی برای آن اختصاص دادند.

- ریشه این آسیب‌ها از کجا شکل گرفت؟

این آسیب‌ها ممکن است دلایل متعدد داشته باشند اما به اجمال می‌توان گفت بخشی از مهم‌ترین دلایل این است که دشمنان ملت ایران و انقلاب اسلامی که با حیل‌های متعدد مثل ایجاد جنگ و فتنه و حتی تحریم اقتصادی و مزاحمت‌های متعدد سیاسی نتوانستند با ملت ایران مقابله کنند، تصمیم گرفتند با ابزار قدیمی اما روش‌های نوین و با استفاده از اینترنت و فضای مجازی حریم خانواده را در ایران بشکنند و حیا، غیرت و عفت را کاهش دهند و فساد را در خانواده و در میان نسل جوان ترویج و سبک زندگی را تغییر دهند.

اکنون در برخی از خانواده‌ها و اجتماعات شاهد تغییر سبک زندگی هستیم و خود این مسئله منشأ ترویج فساد و بسیاری از بلاها و آسیب‌ها شده است. وقتی این سبک ترویج شود و فساد شیوع پیدا کند، بی‌وفایی زوجین به یکدیگر، طلاق، کودکان کار، اعتیاد، اختلالات روانی و ... بروز پیدا می‌کند.

بیشتر آسیب‌های اجتماعی موجود در کشور ما ناشی از تغییر سبک زندگی است. البته ورود دشمن به صحنه تنها علت آسیب‌های اجتماعی در کشور نیست؛ مقام معظم رهبری از سال‌ها قبل تحت عنوان تهاجم فرهنگی، شبیه خون فرهنگی و ... از این مباحث نام می‌بردند و به مسئولان هشدار می‌دادند که این اتفاق‌ها در جامعه در حال رخ دادن است.

باید قبول کنیم که در داخل کشور نیز کج کارکردهای برنامه‌ای به بروز برخی از مسائل کمک کرد و هرچه از جریان عدالت اجتماعی دور ماندیم، فقر در جامعه افزایش پیدا کرد و برخی از افراد از تورم بالا سوء استفاده کردند و وارد تیرج شدند و اسراف‌گرایی را ترویج کردند که خود موجب ترویج فساد شد. از سوی دیگر بخشی از جامعه که فقیر شدند یا فقرشان تشدید شد، در تله برخی از این آسیب‌ها و بلاها افتادند و در حاشیه شهرها و برخی از نقاط گرفتار اعتیاد و فساد شدند که این نیز حاصل کج‌کاری‌های نظام برنامه‌ای در برخی از دوره‌ها بوده است که نمی‌توان آن را بی‌تأثیر دانست. اینها مسائل مهمی بود که منجر به ارائه گزارش‌ها به مقام معظم رهبری شد و ایشان چندین جلسه با مسئولان نظام در همین خصوص برگزار کردند.

- مطالبه مقام معظم رهبری برای مقابله با این آسیب‌ها چه بود؟

مقام معظم رهبری چند نکته را محور قرار دادند و این جلسات چندگانه سرآغاز توجه و تمرکز نظام برنامه‌ای مسئولان در رابطه با کنترل و کاهش آسیب‌ها بود. گرچه طی چند سال بعد موضوعات چندان جدی گرفته نشد و طرح‌های ارائه شده به مرحله اجرا نرسید، ولی بالاخره حرکت‌هایی انجام شد. از جمله مواردی که جزو اهداف جلسات مقام معظم رهبری بود، توجه و تمرکز دادن متولیان کشور به آنچه در جامعه به عنوان آسیب اجتماعی شکل گرفته، بود. **ایشان فرمودند که مفاسد و آسیب‌های اجتماعی مسئله مهم دامنگیر و مهم‌ترین مسئله امروز کشور و بزرگترین خطری است که کشور و نظام را تهدید می‌کند و یکی از موضوعات مهمی که جامعه ما را حتی از جنبه‌های اقتصادی و امنیتی تهدید می‌کند همین آسیب‌های اجتماعی است.**

پس اولین مرحله این بود که ایشان تمرکز متولیان کشور را به سمت بلای رخ داده در بخش‌هایی از جامعه جلب

کردند. بعد خود ایشان نسخه‌های انجام این کار را ابلاغ و فرمودند که آسیب‌ها امری فراقوه‌ای است و همه دستگاه‌ها باید در این حوزه‌ها ورود کنند.

برای اینکه اقدامات فراقوه‌ای محقق شود ایشان تأکید فرمودند که شورایی نیاز است به اسم شورای اجتماعی کشور که با ترکیب تعدادی از وزا و مسئولان نهادهای ذی‌ربط مسائل اجتماعی تشکیل شود و فرمودند که این شورا ستاد چابک، مقتدر، جدی و فعال نیاز دارد که همان سازمان امور اجتماعی شد. البته این ستاد قرار نیست وارد عملیات شود و عملیات باید از سوی مردم و دستگاه‌های ذی‌ربط صورت گیرد و مقرر شد این ستاد ابتدا مطالعه و وضعیت‌شناسی کند یعنی نبض اجتماعی را نشان دهد که اکنون جامعه در چه وضعیتی است.

یک وظیفه سازمان امور اجتماعی کشور نبض‌شناسی است و باید تحقیقات و پژوهش‌های اجتماعی انجام و به متولیان کشور گزارش دهد تا بدانند که در هر بخشی در چه شرایطی هستیم. علاوه بر این شورای اجتماعی باید برنامه‌های دستگاه‌ها را منسجم و همگرا کند تا هر نهاد کار متفرقه‌ای انجام ندهد. وظیفه سوم این سازمان نیز نظارت بر عملکرد دستگاه‌ها و نهادهاست تا مانع کج‌روی‌ها و خطاها شود. مقام معظم رهبری فرمودند وظیفه چهارم این سازمان این است که گروه‌های مردمی را به صحنه بیاورد و حضور گروه‌های مردمی را تقویت کند.

- سازمان امور اجتماعی کشور چگونه مردم را به صحنه فعالیت می‌آورد؟

یکی از اقداماتی که در بخش اصلی پژوهش‌ها با عنوان مرکز رصد انجام می‌شود، بررسی مسائل اجتماعی و رصد مطالعات است. در این بخش تأکید بر حضور اندیشه‌ورزان و نخبگان اجتماعی است تا آسیب‌ها را علت‌شناسی و ریشه‌یابی کنند.

این سازمان در سال ۹۶ تأسیس شد. البته مقام معظم رهبری تأکید دارند که این سازمان باید ارتقای ساختاری پیدا کند و منابع انسانی و استفاده از نیروهای نخبه جامعه و منابع مالی و اعتباری آن تأمین شود؛ اما متأسفانه این مطالبه به درستی انجام نشد. شاید یکی از دلایل اینکه این سازمان به سختی فعالیت‌های خود را دنبال می‌کند همین است که تابع وزارت کشور است و وزارت کشور یک وزارتخانه سیاسی، اجتماعی، امنیتی، اقتصادی و عمرانی است و این سازمان در حاشیه آن قرار می‌گیرد در حالی که لازم است استقلال وظیفه‌مندی داشته باشد اما علی‌رغم تأکید مقام معظم رهبری این مسئله اتفاق نیفتاده است. شهید رئیسی رویکرد جدی نسبت به این جریان داشت و اگرچه هنوز هم سازمان ارتقا پیدا نکرده اما توجه رئیس‌جمهور توانست به این موضوع کمک کند؛ لذا دبیرخانه شورای اجتماعی را فعال و جلسات آن به شکل ماهیانه تشکیل شد که کار مهمی بود و سه جلسه آن با حضور رئیس‌جمهور وقت (شهید رئیسی) و بقیه به ریاست وزیر کشور هر ماه به شکل منظم تشکیل شد.

از دیگر اقداماتی که باید انجام می‌شد این بود که گروه‌های اندیشه‌ورز برای انجام کارهای مطالعاتی شکل گیرد که استانداری‌ها کمک کردند و این گروه‌ها با حضور عده‌ای از نخبگان و فرهیختگان تشکیل شد. برای نظارت بر عملکرد دستگاه‌ها نیز نیاز به شاخص‌هایی داشتیم که تهیه و به دستگاه‌ها ابلاغ شد تا بتوانیم طبق آن عملکردها را بسنجیم.

از دیگر اقدامات انجام شده تدوین برنامه جامعه کنترل و کاهش آسیب‌ها به عنوان یک نقشه راه برای همه دستگاه‌ها بود تا در مداخلات همگرایی داشته باشند. در این راستا دو اتفاق مهم رخ داد و از دو ساختار مهم استفاده کردیم. مسئله اول این بود که چطور مردم را به میدان عمل و کار بیاوریم، چراکه امکانات دستگاه‌ها محدود است و با تغییر مدیران ممکن است شیوه عملکردها تغییر کند و اجرای برخی از برنامه‌ها ناقص بماند، به این دلیل تلاش کردیم مردم را به صحنه بیاوریم لذا طی یک اعلام به همه تشکلهای مردمی، گروه‌های جهادی و افراد دلسوخته که تجربه مواجهه با مسائل اجتماعی را داشتند فراخوان دادیم که اگر می‌خواهید در کنترل آسیب‌های اجتماعی حضور داشته باشید، از این مسیر ورود کنید.

اکنون حدود ۱۸ هزار تشکل وارد سامانه شده‌اند که ۱۱ هزار تشکل غربالگری و اهلیت آنها تأیید شده که کار بزرگی بود. دستگاه‌ها به تنهایی نمی‌توانستند کار را پیش ببرند لذا در شورای اجتماعی ابتکاری مطرح و تشکیل کارگروه‌های کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی به تصویب رسید و در چند موضوعی که مقام معظم رهبری تأکید فرموده بودند، تشکیل شد.

- مهم‌ترین آسیب‌هایی که برای رفع آنها کارگروه تشکیل شد و در اصل مهم‌ترین آسیب‌هایی که بیشترین نگرانی را ایجاد کرده، چه مواردی بود؟

آسیب‌های اجتماعی متنوع و پیچیده هستند و شکل ظاهری متنوعی دارند اما مقام معظم رهبری چند موضوع را به عنوان اولویت مطرح کردند مثل مقابله با اعتیاد، مقابله با طلاق، توجه به تحکیم خانواده، مقابله با انواع فساد اخلاقی، ساماندهی مناطق حاشیه‌ای و بحرانی. همچنین موضوع اختلالات روانی که منجر به خودکشی می‌شود مطرح شد. البته آمار خودکشی در جامعه ما نسبت به میانگین جهانی پایین است اما همین مقدار هم زینده جامعه ما نیست. با توجه به حضور گسترده فضای مجازی آسیب‌هایی فضایی مجازی نیز مطرح شد. بر روی ساماندهی کودکان کار و خیابان و توجه به آسیب‌های نوجوانان و دانش‌آموزان نیز تمرکز شد. برای هر کدام از موارد ذکر شده نیز یک گروه علمی، کارگروه و فرارگاه علمی و عملیاتی تشکیل و بنا شد کارگروه‌ها ظرفیت دستگاه‌های مسئول را منسجم کنند.

البته این کار کافی نیست؛ علاوه بر تشکیل این گروه‌ها و تشکلهایی که در این امور تجربه دارند و برخی از فرهیختگان صاحب نظر که مقاله و کار علمی کرده‌اند، یک چهره علمی غیردولتی مجرب شناسایی شد تا در رأس این کار قراگیرد و با این کار موضوع مردمی بودن نیز بیشتر محقق شود. این اقدام کار خوبی بود که توانست خلأی که در عدم ارتقای ساختار و کمبود منابع وجود داشت را جبران کند. این افراد باید نیروهای مردمی را شناسایی کنند، آموزش دهند و در آنها توانمندی ایجاد کنند، چراکه هر کسی نمی‌تواند در رفع آسیب‌های اجتماعی ورود کند و این کار با سایر کارهای جهادی متفاوت است. این کار کاملاً تخصصی است و افراد باید توان لازم را داشته باشند.

اکنون بیش از یک سال است که این افراد فعالیت‌های خود را شروع کرده‌اند اما باید بدانیم مسائل اجتماعی در روند شکل می‌گیرد و اینطور نیست که امروز کار را شروع کنیم و یک ماه دیگر نتیجه آن را ببینیم. نتیجه گرفتن، یک روند چندین ساله نیاز دارد چراکه سبک زندگی شکل گرفته و باید این سبک را تغییر داده و اصلاح کنید. خوشبختانه کار آغاز شده و یکی از موارد مهمی است که شاید بتواند منویات مقام معظم رهبری را محقق کند.

- آسیب در کدام بخش‌ها بیشتر وجود داشت؟

با توجه به اینکه نوجوانان بیشتر در معرض فضای مجازی هستند بیشتر بر روی این بخش تمرکز کرده‌ایم اما اگر بخواهیم بگویم کدام آسیب بیشتر است یا اهمیت آن بیشتر است، به نظر من آسیب اعتیاد بیشتر است. **دو موضوع بسیار مهم هستند که اگر جدی بگیریم بقیه آسیب‌ها نیز حل می‌شود که یکی از آنها موضوع خانواده است. اگر خانواده به درستی شکل گیرد و مبانی تحکیم خانواده را جدی بگیریم بسیاری از این مشکلات و آسیب‌های اجتماعی رفع می‌شود، چراکه بسیاری از بزه‌های اجتماعی از دل خانواده‌های متزلزل بیرون می‌آید.**

مسئله مهم دیگر اعتیاد است؛ بسیاری از بلاها با این مسئله مرتبط هستند. مثلاً نصف افرادی که زندانی هستند به نوعی با مواد مخدر مربوط هستند. بیش از یک سوم کسانی که به جرم سرقت در زندان هستند به مواد مخدر مرتبط هستند. بخش بسیار زیادی از طلاق‌ها به این مسئله مربوط هستند و سایر بزه‌ها و جرائم از اعتیاد نشئت گرفته‌اند لذا اگر این دو مسئله را جدی بگیریم و بر آنها تمرکز کنیم بسیاری از این بزه‌ها کاهش پیدا می‌کند و می‌توان با آن مقابله کرد.

- در مطالعات خود علل و ریشه آسیب‌ها را در کجا دیده‌اید؟

در علل‌شناسی به واقعیت‌هایی رسیده‌ایم که با پندارهای اجتماعی تفاوت دارد؛ مثلاً وقتی در جامعه مطرح می‌شود که میزان طلاق افزایش یافته، بسیاری از مردم دلیل افزایش طلاق را افزایش فقر می‌دانند و تصور جامعه این است که فقر موجب طلاق می‌شود اما طلاق در خانواده‌های متمول بسیار بیشتر از خانواده‌های فقیر است. پس علت اصلی طلاق فقر نیست. البته فقر موجب درگیری‌های خانوادگی می‌شود و می‌تواند زمینه‌های اختلاف خانوادگی را فراهم کند اما دلیل و زمینه اصلی طلاق فقر نیست. در حوزه فرزندآوری نیز همینطور است و خانواده‌های ثروتمند تعداد فرزندان کمتری دارند. یا به محض اینکه مطرح می‌شود در جامعه اعتیاد افزایش یافته است مردم مطرح می‌کنند که دلیل آن افزایش بیکاری است در حالی که بررسی ما نشان دهد که بخش بسیار زیادی از معنادان شاغل هستند. یعنی اگر عامل اصلی اعتیاد بیکاری بود نباید تعداد زیادی از معنادان شاغل باشند.

مهم‌ترین علت بروز مسائل، مباحث فرهنگی و سبک زندگی است؛ لذا مهم‌ترین مسئله این است که بتوانیم بر روی سبک زندگی همانطور که مقام معظم رهبری فرمودند: «سبک زندگی ایرانی - اسلامی» کار کنیم. این سبک زندگی نسخه بسیار صحیحی است. در ایران، ادب، احترام و ... پیشینه دیرینه دارد و باید به آنها توجه کرد.

مدرسه باید در این زمینه فعالیت بیشتری داشته باشد. مطالعات ما نشان داد دخترانی که می‌خواهند ازدواج کنند

یا در شرف ازدواج هستند حتی وقتی سالها از بلوغ آنها می‌گذرد هیچ اطلاعاتی از زندگی و مباحث خانوادگی و مهارت‌های زندگی نیاموخته‌اند. یعنی دختران ما به بلوغ جنسی زودرس می‌رسند در حالی که از زندگی مشترک چیزی نمی‌دانند. برای اینکه فردی پشت موتور سیکلت بنشیند باید گواهینامه کسب کند اما وقتی می‌خواهد پشت فرمان زندگی مشترک بنشیند هیچ اطلاعاتی ندارد و بدون گواهینامه زندگی مشترک خود را شروع می‌کند.

در برنامه کنترل و کاهش طلاق این مباحث را مطرح کرده‌ایم و گام اول را آگاه‌سازی اجتماعی قرار دادیم تا افرادی که در شرف ازدواج قرار دارند آگاه و تاب‌آوری خانواده تقویت شود تا با بروز هر مشکل کوچکی به زندگی مشترک خود پایان ندهند. مطالعات نشان داده بیش از ۶۰ درصد از دخترانی که طلاق می‌گیرند همان سال اول پشیمان می‌شوند اما دیر شده و طلاق حادث شده است و این نشان می‌دهد که تاب‌آوری‌ها کم است و برای هر موضوعی نباید از کوره در رفت و زندگی پستی و بلندی دارد.

اقدام دیگر در کاهش طلاق آگاه‌سازی اجتماعی دخترانی است که هنوز سن ازدواج آنان فرا نرسیده اما باید اطلاعات کافی داشته باشند، همچنین کسانی که در شرف ازدواج هستند و کسانی که ازدواج کرده‌اند و نیاز به آموزش برای پایداری زندگی مشترک دارند. مرحله پایانی مربوط به افرادی است که طلاق گرفته‌اند و باید در مورد وضعیت فرزندان‌شان و همچنین مدیریت زندگی خود پس از طلاق آموزش ببینند.

- برای ترویج سبک زندگی ایرانی - اسلامی به چه ساز و کاری نیاز داریم؟

یک مسئله ساختار است و مسئله دیگر روش. ساختار دولت‌ها به اقتضا باید انجام شود. یکی از اشکالاتی که ما در نظام تقنین داریم این است که بیشتر تقلیدی عمل می‌کنیم و می‌گوییم فلان کشور فلان طور عمل کرد و ما هم باید به همین شکل عمل کنیم در حالی که جوامع با هم تفاوت دارند. برخی مسائل برای برخی جوامع اصلاً مهم نیست و در آنجا حتی جرم هم محسوب نمی‌شود اما موضوعاتی از جمله خانواده برای جامعه ما بسیار مهم است و لذا حتماً یک ساختار خانواده و امور جوانان نیاز داریم که متأسفانه مجلس سازمان ملی جوانان را ادغام کرد و این کار خطایی بود که رخ داد.

عنوان جوانان را به وزارت ورزش و جوانان اضافه کرده‌اند اما هیچ وظیفه‌ای در قبال جوانان برای آن تعریف نشده است و هیچ یک از امور جوانان به این وزارتخانه مربوط نیست در حالی که ساختار باید چهارچوب داشته و وظیفه‌مند باشد. مسائل فرهنگی یک ماهه و یک ساله اصلاح نمی‌شود بلکه باید آموزش، مدرسه، رسانه‌ها به خصوص صدا و سیما در این زمینه نقش بسیار جدی ایفا کنند.

نویسنده : امیرمسعود رائج، تاریخ ارسال : چهارشنبه 7 شهریور 1403 ساعت 4:18 بعد از ظهر